

Szervezett vagy szerves, vagy mindkettő?

„Szóljak próféták új szavával:
Nem kik mertek tagadni múltat,
De kik nem magvak a Jövőnek,
Mindig azok, akik kihullnak:
Világok, népek, girhes eszmék.”

ADY: Az idő rostájában

Nyár volt még, vagy már ősz? Nem lehetett tudni. Talán vénasszonyok nyara – vagy aranynapok, ahogy Hamvas mondta. A vadgesztenyék már potyogtak a Vihar utcában, ahogy a csendes Szellő utca felé haladtam. A piacon kívül is roskadásig megrakott asztalokon mosolygott a sárga őszibarack, a kék szilva és az ezerszínű szőlő. Sárgadinnye illata töltötte be a levegőt és valahogy az autók zaja sem volt olyan zavaró itt, a nagy tízemeletes panelházak között. Meleg volt még, de már fülledt, vihar előtti.

A szobában még nagyobb volt a csend. Feri kávé hozott és kiraktuk a kölcsönös tisztelet jeléül hozott almákat is. Az enyém piaci, az övé tanyasi. Sok múlik a körülményeken.

Ha a jelenről kell, hogy beszéljek, azt kell mondanom: nyugdíjas lettem. Ez egy jó dolog. Úgy tapasztaltam a köreimben, ami nagyrészt Bokros kör, hogy ez másoknál egyfajta negatív életérzésként jön le: felesleges már az ember, elhasználódott. Én a magam részéről a lehetőség oldalát fogom meg. A Nyugdíjfolyósító valamilyen kis összeggel gondoskodik a biológiai szükségletünkről. Végre az ember az idő terjedelmében még jobban azt csinálhatja, ami a szíve csücske, bár a gyógypedagógia a szívem csücske, de tudod, kicsit más, ha csöngő-szóra, fizetésért kell bemenned, vagy pedig ingyen, vagy meglátásaid szerint kicsit szabadabban. Nekem ez a nyugdíjazás egy leesett kő-érzés. Kicsit restelkedem is a kollegák előtt: ezer dolga van az embernek, több is, mint korábban, kitöltődik a nap és hát a kulcsszó az, hogy azzal foglalkozhatom, amivel szeretek – a maga mélységében. És ez a szabadság két személyhez, két – számomra - mesterhez kötődik a múltból – akár a keleti hagyomány szellemében is, bár ez ellen, lehet, Gyurka bácsi tiltakozna: Bulányi Gyurka bácsi és Hamvas Béla. És ez a két személy be tudott löni számomra pillanatnyilag egy olyan utat, amin jó menni. Gyurka bácsi esetében ez egy személyes hatás – akkurátus stílusával, határozottságával, tömörségével és sokszor keménységével, természetesen mindig és mindenkor a szeretet jegyében -, míg Hamvasnál a művein és követőin keresztül. És lehet, hogy ezen csodálkozni fogsz, bennem valahogy összeáll, egybe. De tudjuk, hogy ketten egymástól, szellemi dimenzióban óriási távolságra vannak. És még így is belefér ebbe az egybe.

Hogy jön ez benned össze – kérlek, mondj erről valamit, ha már belementünk mégis a múltba, ami elkerülhetetlen? Hogyan jön össze benned ez a két dimenzió: az adás, szolgálat és szeretet a hétköznapiakban – ahogy ez lehetséges; és mindeközben egy kitekintés valamiféle univerzális egységre.

Ezt a hasonlatot szoktam mondani és ezt mondom most is, ha ez a kérdés szóba kerül: Gyurka bácsi a mikroszkópon keresztül nézi és ízeire szedett mindet, az evangéliumokon keresztül Pál, Hamvas és mindenki szavát és aztán ebből valamit szintetizál; Hamvas pedig nem szed szét semmit ízekre, hanem felülről, az univerzum magasságából szemléli az egészet. A kettő valahol mégis összetart, a magyar ugyanaz szó talán nem jó rá, de mintha ugyanazt a dolgot néznénk mikroszkópon át, és odafentről, mondjuk a Holdból. Talán még tudományos magyarázat is lenne erre: az atomok, a szubatombok rendje nagy hasonlóságot mutat a bolygók, a galaxisok rendjével.

Mi ez az ugyanaz Nálad?

Hát...? Azt hiszem ez a legnehezebb kérdés. Ha azt mondom Isten, akkor talán nagyon klerikálisan hangzik, ha azt mondom, hogy a Mindenség, akkor meg talán nagyon ezoterikusan.

Értem. Szóval mindenképpen valami távoli, messzi, nagy „dologról” van szó.

Igen. Ezt tudom mondani.

Ugyanakkor pedig az evangéliumok valamilyen Apukáról beszélnek, aki nagyon közeli, kézen lehet fogni, kérdezni és beszélgetni lehet vele. Nem jöhet ez a távoli, valahogy közel?

Persze Gyurka bácsi a maga módján megpróbálta objektívizálni a Jóistent, nem azt mondta, hogy Mindenható, hanem Mindentadó, de megpróbálta a transzcendenciába tolni. Hamvas pedig, hogy is fogalmaz: a főtt csülkös bablevesben is ott van. Ezért aztán meg is kapta a maga panteista jelzőjét, ami persze nem igaz. Ezt látom a két ember között és hidd el, hogy ennek ellenére Gyurka bácsi is érzett valamiféle hullámhosszt. Tanúja voltam a vívódásának Hamvassal kapcsolatban. Járt a Hamvas körre is és – soha nem felejttem el: a kilencvenes évek elejei a történet. Egy előadáson Miklóssy Endre kérdezte Czákó Gábort Hamvasról. Gyurka bácsi és Terike ott ültek és az előadás felén feszengeni kezdett, majd felálltak Terikével és kimentek. Harmadnap találkoztam vele és nem tudtam megállni, hogy rá ne kérdezzek: Gyurka bácsi rosszul voltál, hogy ki kellett mennetek? Nem – mondta -, amit ez a két ember mondott azt nem bírtam megemészteni. Ugyanakkor láttam, hogy az íróasztalán már ott volt két Hamvas kötet. Ezt követően a KOINONIA találkozókön csaknem minden alkalommal előjött Hamvas. Sokat beszélünk róla. Talán ekkortájt határozta el a Scientia Sacra elemzését.

Ferikém, meg kell mondanom, nagyon félttem attól, hogy Hamvasról és Gyurka bácsiról fogunk beszélgetni – amit persze más körülmények között nagyon szívesen meg is teszek -, de inkább Faragó Ferenc mai életgyakorlatáról szeretnék hallani. Úgy, hogy kérlek, most arról beszélj, hogy ez a két, számodra meghatározó szemlélet hogyan jelenik meg, mint Faragó Ferenc életszemlélete a jelenlegi, mindennapi életedben. Mi vált ebből a Te részeddé, ami akkor jelenik meg, amikor bejön egy gyerek hozzád, vagy leülsz valakivel – mint mi most – beszélgetni. Nehéz a kérésem?

Nehéz ezt így elválasztani, bár nagyon is óvnék mindenkit, hogy kis Bulányi vagy Hamvas epigonok legyenek, mégis a hatásuk rám elementáris erejű...

Hamvast olvasva, főleg az elején, az volt az érzésem – és olyan rosszállóan is tekintettem rá -, hogy ezt én is így gondolom, csak neki volt tehetsége ezt így leírni. Hogy ez aprópénzre váltva a hétköznapiakban mit jelent...? Talán a gondolkodásom módja változik az irányába, ugyanakkor megmarad sajátosan az enyémnek, bár kétségtelen, hogy ez a két toló vagy húzóerő meghatározó a hétköznapiak során.

Kicsit menjünk bele ennek a pszichológiájába, ha nincs ellene kifogásod. Ez azt jelenti, hogy egy hétköznapi, egyszerű helyzetben automatikusan, egy időben bejön neked egy szolidáris – a másik lényt látó, együtt-érző – és egy univerzális – a másik lény valóságát látó és érző – látás? Azért vetem ezt így fel – tudva, hogy erről alig lehet beszélni -, mert különben megint Bulányiról és Hamvasról beszélgetünk. Nem tudom hogyan is kellene erről beszélni. Talán ha a mindennapjaidról beszélnél – a kérdéseidről, problémáidról, akadályokról és megoldásokról és aztán azon keresztül talán megjelenik ez önmagától. Megpróbáljuk?

Rendben! Megpróbálom ki sem ejteni Hamvas nevét. Úgy tekintem, úgy szemlélem a hétköznapijaimat, hogy ez az egész egyfajta káprázat, amiben itt élünk a világban. A realitás, a valóság sokkal távolabb (vagy közelebb?) van. Ugyanakkor a szemem előtt ezek a látszatvibrációk vannak: személyekben, tárgyokban, sorsokban – a saját sorsomban, a családtagjaim sorsában. Úgy élem meg, hogy fontosak ezek a sorskérdések, de – értelmét, eredetét, okát tekintve - egy nagyobb, univerzálisabb dimenzió van az egész mögött. Ez lehet, hogy egy gondolkodásforma – talán érzésforma -, ami másoktól függetlenül alakul ki az emberben. Talán az életkorral, élettapasztalattal együtt alakul ez ki. Ott van a kis események díszlete, egy játszóház, de ott van mögötte, egyre tudottabban, egyre markánsabban más életszemlélet - dimenzió, ha úgy tetszik -, mert nem tudja az ember megnevezni. Egy „isteni” világ, aminek részesei vagyunk. Ennek a forgatagnak, amibe belesodródunk, csak benne-levőit vagyunk csupán, de az életnek nem ez az igazi dimenziója.

Ismerős nekem, amit mondasz. Nemrég beszélgettem valakivel, aki szinte szóról-szóra ugyanezt mondta. Ugyanakkor, ha ezt hallom, az merül fel bennem, hogy vajon mellé teszem-e azt, hogy én, te szintén látszat, vibrálás vagyunk. Mert ha ezt nem teszem mellé, akkor nagyon klassz, mert hát akkor minden, az egész világ egy nagy semmi, én meg itt nyugodtan beszélek erről a nagy semmiről: én vagyok, az meg nincs. Valódi szolidaritás csak akkor jön létre, ha ezt önmagamra is vonatkoztatni – átélni – is tudom és ezzel párhuzamosan egy nagy hála azért, hogy ez a két semmi itt most képes a legkülönbözőbb formában és minőségben megnyilvánulni.

Igen. Igazad van. Talán ebből kellett volna kiindulnunk. Azzal a szemlélettel, hogy ez itt tulajdonképpen nem egy asztal, hanem semmi, még az egóm is erősödhet. Valamilyen mérce kell, hogy legyen mögöttünk, amit minden helyzetben látunk, és amihez mindent viszonyítani tudnánk, egy olyan mérce, aminek nem mi vagyunk az alapja, az etalonja. Végül is kimondtuk a semmi szót, amit úgy értek, hogy nem lépek ki ebből a látszatvilágból, nem rajtam kívül van ez, hanem – megjelenik az, hogy ebben a sors által determinált világban helyt kell állni! A családban, közösségben, nemzetben, a kis „kommunákban”. Mégis a tudatomban az van, hogy lejátsszuk ezt a játékot és majd meglátjuk, hogyan tovább!

Helytállni! Erről eszembe jut – most már talán visszatérhetünk egyik mesteredhez -, hogy Hamvas az Arany napokban a nevezetes névtelenségről beszél az agonális, a nyilvánosság előtt zajló étellel szemben, és azt mondja: a kifejezés egyébként annyit jelent, hogy kozmikus helyzet jelentékeny betöltése. Nem egy semmi, hanem egy semminek látszó valami betölti azt a helyet, ami számára ki van jelölve. És itt bejön egy egész más világlátás, mert felmerül, hogy mi egy igazi ember kozmikus helye a Mindenségben. És ez egy életre szóló kérdés kell, maradjon. Hiszen a földi helyét talán nagyjából ismerjük a bioszférán belül, de a kozmikust...?

Nagyon egoistának tűnne valaki, kívülálló számára, ha azt mondanám, hogy nélkülem ez az egész semmit sem ér, mert ha én nem lennék, összedülne minden. Ugyanakkor, ha nem töltöm be, semmi sem történik. Akkor tényleg előjön a semmi és az ember kérdése... Ego sum – mondják az evangéliumok ...

Milyen különös az, hogy a régi tudásra szomjazó fiatal helyére, aki annak idején négy oldal latin szöveget egyik napról a másikra beemelt, mára, nyugdíjasként alig marad valami, de kárpótolódik valahogyan egyfajta belátás képességgel, egyfajta mélyre látás képességgel, ami viszont korábban nem volt meg. Most nem a fejben rakódnak le a dolgok, hanem áthatja az egész valómat, a lényemé lesz nemcsak a fejemé. És ez tulajdonképpen a csoportozással kezdődött el, a kérdezéssel, a kérdésben tartással: a miérttel és a hogyannal. Nem a Püthagorasz tétel beemelése, hanem szemléletének megélése.

Fordítsunk egyet! A Bokornak van egy etikája, amit jól ismerünk: adni, szolgálni és szelídnék maradni úgy, ahogy Jézus. E mögött az etika mögött van egy alap módszertan: a csoportozás – ahogy a Bokorlelkiségben annak idején meg lett fogalmazva. Hogy látod ezt az oldalát, nem elméletileg, hiszen bizonyára csináltad húsz-harminc évig, hanem ezt a gyakorlati oldalát? Szükséges-e ez, vagy megy ez az egész e nélkül is? Hiszen az etikát nem lehet csoportosan követni, csak egyénenként.

Értem. A gyengémre tapintottál. Talán pszichológiai kérdés ez nálam. Nem vagyok egy olyan karakter, aki maga köré gyűjt tizenkettőt. Nem vagyok egy Gyurka bácsi, aki egy csettintésre csoportok tucatjait hozta létre maga körül. Nem vagyok közösségteremtő emberfajta. Be kell vallanom, hogy saját, halászott közösségem nincs is. Mindig Márton, Gyurka bácsin, KoLacin, Terikén keresztül kapcsolódtam közösségbe. Innen indulva könnyű lenne azt mondanom, hogy mivel ez nekem nem megy, így ennek a formának nincs hatóereje. De nem mondom, bár látom a közösségekben a hierarchiát, ha nem is annyira strukturáltan, nem is annyira mereven. Ha lenne nekem, akkor sokkal organikusabban csinálnám.

És ezt, egy ilyet miért nem kezdesz el?

Tudod, én az individuumnak adok prioritást. A közösség az már valahogy mesterkélte, mert ugye elrendelem, vezetőt választok – vagyis van benne egy kis mesterséges szervezet a szerves helyett. Az individuum megáll a maga természetességében a maga helyén. Nincs szükség egy olyan szervezetre, ami esetleg támogatja, vagy inkább visszafogja.

Az ezotériában – amiben Te otthon vagy - van egy nagyon különös tétel, ami erről szól, és amit el kell mondanom Neked. Így szól: Az úthoz egy lépcső vezet... Mindenkinek, aki ezen a lépcsőn jár, és feljebb akar lépni ezen a lépcsőn, valakit a maga helyére kell állítania.

Ez, nekem most már mindent elmond arról, hogy miért szükséges egy közösség, és hogyan szolgálja egy csoport az individuumot még az esetleges lehúzásával, emelésével, állandó feszültségeivel is; illetve mi egy individuum szerepe egy csoportban. Ez egy nagy játék egy penge élén: egyéni és csoport egoizmus, illetve teljes elszállás egy képzeletbeli szeretet országba – e között a kettő közötti egyensúly megtalálása. Nagyszerűen megfogalmazza az odavezető út nehézségeit, a mindenkori „mesterek” – apám, anyám, tanítóm, lelkiismeretem - szerepét és a tanítványok helyzetét és

szerepének változását. Ez persze csak elmélet, ha nincs mögötte az a tapasztalat, amit együtt megéltünk a csoportban, amikor néha Gyurka bácsi, de más is önkénytelenül azt mondta: hát ilyen jó csoport már régen volt! Vagy azt: érezted, amikor X.Y. beszélt? És a másik válaszolta: igen, hihetetlen volt.

Igen. Értem és talán át is éltem - néha. És ennek a valaminek a megjelenésébe nemcsak a pozitívumok játszanak közre. Például a jézusi közösségre gondolok, aminek Jézus nem volt a része, valahogy mindig külön beszélünk a Tizenkettőről (közösség) és külön Jézusról (individuum), de ezzel a lépcső hasonlattal ez így elfogadható. Mikor Jézus mond valamit a Tizenkettőnek, vagy egyenként (Péternek, Jakabnak, Júdásnak, Tamásnak, stb.), akkor azt az egész emberiségnek is mondja. Az én tartózkodásom a kényszer ellen szól, a „meg kell lennie ennek és ennek” ellen. „Akkor vagy jó Bokor tag, ha...” ellen. A forma megvan, de lehet, hogy üres. Viszont kétségtelen, hogy forma nélkül, itt semmi sincs. Hamvas kell most idéznem: „egyetlen hiteles közösséget tudok elfogadni, az emberiséget.” Nem lehet darabolni: nemzetre, vallásra, fajra, Bokor közösségre, semmire. Ha ez nincs meg, akkor töredék az egész. Ugyanakkor viszont nincs más, csak töredék. Hamvas sem tudott mit kezdeni az emberiséggel és valljuk be, talán a csoporttal sem.

Nagyon érdekes volt nekem a Trilógusban, amit Gyurka bácsi Hamvas reflexiójához, mint harmadik tételként hoztátettél. Gyurka bácsi mondja: „Mit használ, ha az egész világot megnyertük is, de Isten álmát az, Országot, Jézus álmát az Isten Országát odadobtuk.”

Ő már emberiségben gondolkodik – megnyertük, odadobtuk -, ami egy nagyon magas szint, már talán az úton van, de az Evangéliumokban nem ez van, hanem: „Mit használ az embernek...” Nem tudom, nem voltam ott, hogy Jézus ott, annak idején nem a tanítványai lehetőségéről beszélt-e? Az egyén lehetőségéről, ami ha megvalósul, megnyeri az országot, és akkor az, rajta keresztül hat a világra is.

Az is tény viszont, hogy nagyon nehéz elválasztani az egy embert a hat és félmilliárdtól. Mintha ugyanazt mondanám: ember – emberiség. Emberi lélek = emberiség lelke, mert nincs hat és félmilliárd lélek, hanem egy van. Igen, ez már elvisz a jungi kollektív tudattalan állapot felé. A közösség pedig nem félúton van az ember és az emberiség lelke között, hanem egy szükséges valami, amire ahhoz szükség van, hogy a természet kérges tenyerén létezni tudjunk. Össze kell verődnünk – hordába, csapatba, közösségbe, a civilizációban, főleg most, napjainkban: team-mé, hogy hatékonyak lehessünk. De lélek az egy van – az atman és a brahman viszonyában, ahogy az indiaiak megfogalmazzák ezt.

Ahogy hallgatlak, az merült fel bennem, hogy milyen érdekes, hogy számomra az emberiség sokkal inkább a bioszférával összefüggő fogalom, mint a lélekkel. Meg van a szerepe a Föld és a Naprendszer érdekében éppen úgy, ahogy minden élőlénynek. És ha leöli az összes nagytestű állatot, akkor neki kell elszaporodnia, hogy a Föld számára szükséges mennyiségű anyag előállításra kerüljön, például a metáné. Ez nem egy ember szociológiai feladata, hanem az emberiség egészéé. A másik szerep pedig számomra abban az egészen finom, alig észlelhető, akkor is nagyon ritkán tapasztalható valamiben van, amit a csoporttalálkozáson történekről mondtam. Valami, ami több a szociológiai szerepnél, több a bioszférában megkövetelt szerepnél. Zárt ajtók mögött, együtt, várakozva.

Kint az iskola folyosóján hirtelen megszólalt egy lány dallam, ami nem a szokásos módon, a visítóan éles csengő hangján jelezte a szünet elkövetkeztét. A gyerekzsongás hirtelen betöltötte a kinti teret és beszűrődött hozzánk is. Talán azt akarta jelezni, hogy bármennyire is látszat a világ, bármennyire az a valóság, ami itt benn közöttünk megnyilvánul, a kettő itt, a Föld nevű bolygón nincs külön. Vagy talán azt, hogy mindig lesznek olyanok, akik a megszokott szociológiai jelzőszerepnél többre becsülik a hallás szentségét.

A szervezett és a szerves közösséggel kapcsolatban tudnál-e a saját életedből az utóbbira példákat említeni? Arra gondolok, hogy a merevnek gondolt csoport-szabályok az élet közösségeiben nem alkalmazhatóak. Kénytelenek szervessé válni, hogy beépülhessenek, szolgáljanak.

Biztos rossz riportalany az, aki nem szeret magáról beszélni, most bajlódnod kell velem. Ha közösségeimről kérdezel, elsőként a családot gondolnám, bár gyermekeink közel sem klasszikus bokor-fiatalok, ám erkölcsi tartásban, megbízhatóságban, segítőkészségben megemelhetem az apai kalapomat. Feleségemmel egyetemben még lennének elvárásaink elsősorban a családalapítás, a nagyszámú unokák megjelenése irányába is, de a malmok kissé lassan örölnek...

Büszke vagyok a rám bízott munkahelyi (iskolai) közösségre is, ahol számszerűen is tizenkettő gyógypedagógussal kell megoldanom a sajátos nevelési igényű gyermekek integrálását a III. kerületben. Nagyon egy húron pendülünk, mindenféle főnöki diktátum és beosztotti alázat nélkül is.

Sajátos közösség a Koinónia közösség is – még neve is van: Társak. Had mondjam, hogy kik: Lombos Ida, Korponai Zsóka, Inczedy Péter, Sarló Csaba, Totya (hogy pap is legyen a társaságban) és jómagam. Gyurka bácsi szellemi örökségét igyekszünk őrizni, ránk bízta ezt a kis orgánusot, s ez jó ok arra, hogy együtt legyünk. Nem kell törni a fejünket, hogy kitaláljuk, mi legyen a következő házi feladat, Gyurka bácsi gondoskodott róla.

Aztán van a Szellő iskolának egy igazgató asszonya, akivel már ezelőtt riportot is készítettél, és akivel nemcsak munkatársi kapcsolatban vagyok. Nos, Ő hozott létre egy nagyon is organikusnak nevezhető közösséget – minimális szabályzókkal: *csak el kell jönni* – és holisztikusan lehet együttgondolkodni.

Van még egy közösség, amiről be tudok számolni Neked, de ezt már csak múlt időben fogalmazhatom. Annak idején elvállaltam az Autisták Érdekvédelmi Egyesületének vezetését, itt az érintett szülők érdekeit kellett képviselnem. Ha valami, hát ez egy szervezett szervezet volt, de mégsem ez volt benne a hatékony, hanem az a szülői közösség, ami a belső dinamikájából fakadóan sikereket érhetett el az autista gyermekek sorsának javítása terén. Ettől vált szervezettel. Az egyesületi közgyűlést roppant mód utáltuk, de az őszinte beszélgetéseink azért mindig előbbre vitték a szekeret.

Vannak körülötted csoportok, amelyek számomra nyilvánvalóan azt az utat követik, amit a Bokorban evangéliumi útnak: az adás, a szolgálat és a békességteremtés útjának nevezünk. Teszed ezt, közvetíted ezt azzal a látókörrel, amit együtt, a Bokorban elsajátítottunk. Ha szerinted ilyen csoportok az igaziak – nem szervezettek, hanem szervesek -, akkor összefoglalásul talán azt javasolod a fiataloknak, hogy csak és kizárólag a gerincük egyenességére vigyázzanak. legyenek becsületesek és tisztességesek, jó családapák és anyák, vagyis egy ilyen klasszikus nagypolgári életet éljenek - természetesen adva, szolgálva és szelíden mindenkit, akivel kapcsolatba kerül? Vagyis egy tisztességes életet? Vagy pedig...

Talán nem így, ahogy mondod. Igen, a kiinduló pont az jó. Az egyenes gerinc nélkül talán semmi nem megy, bár jelenleg az egész világ látszólag gerinc nélkül működik. Számomra a közösség organikusnak értendő – ahogy már mondtam is -, vagyis a család az alapja. Mondom ezt annak ellenére, vagy éppen azért, mert látom, hogy ez az alap kezd megszűnni, bedugulni. A fiatalok nem családban, hanem párkapcsolatokban, összeköltözésben, nem utódok nevelésében gondolkoznak. Gyurka bácsinak is nagy aggálya volt ez: fogy a magyar – mondta. A család és a belőle kinövő közösség volt, amit próbált, csak rosszul kommunikált: a kommuna címszóval. Családok széles és mély sors-, akár vagyon- és életközössége révén tudom elképzelni. Nem strukturált, hanem organikusnak alakuló közösséggel: nagy, egészen széles családok összes oldalkapcsolatukkal együtt. Gazdasági, lelki és spirituális, egymást támogató közösség lenne az én felfogásom szerinti modell, a kiút ebből a mai, összeomlásban lévő világból, mely összeomlás jeleit mindannyian a saját bőrünkön érzünk. Igen. Láthatod ezt az iskolát is. Mártival ez az egyik közösségünk, az egyik ág, ami működik.

Gondolom, ezt azért mondod így, mert a saját feladatodnak is látod, hogy ezt segítsd? Látod, hogy jelenleg mi az emberiség egyik nagy problémája: a szétaprózás alapuló mérhetetlen manipulálási lehetőség, és ezzel szemben igyekszel – a lehetőségeidhez mérten – segíteni az egyenes-gerincű, nem manipulálható individuumok létrejöttét még akkor is, ha azok ne adj' Isten gyógypedagógiai bánást igényelnek. Azt keresem, hogy mitől lesznek ők ilyenek. Nem parancsra, nem követőként, hanem már saját belátásuk és elhatározásuk alapján, vállalva ennek minden következményét. A gazdasági rész az világos, de... Mitől lesz ez rálátó, valóságglátó, olyan, aki érti, hogy mi az ember szerepe a Földön és az Égben?

Nincs nekem problémám a csoportokkal. Hiszen ott vannak például a hutteriek is példának, vagy ne menjünk olyan messzire, itt vannak azok a családok a Bokorban – had ne említsem a nevüket, hisz' mindenki ismeri őket – akik ebben a szerves, organikus értelemben élnek a közösséget. Úgy látom, hogy ott a közösségesdi minden vetülete működik: a gazdasági, a lelki, a szellemi és még a továbbadó-építő is. Mégis egy, például Orsiék a Bokron kívül egész háztömböt szerveznek egybe, rendszeresen – ha erre a szükség megjelenik. Már nem a Bokorért csinálják – talán –, hanem vérükké vált, beépült ez az életszemlélet. Igen, ilyenben gondolkozom. Teljesen belülről építkező, kifelé ható közösségben.

Így azért helyére kerül lassan az a megállapításod, amit az elején mondtál a fájó pontról, hogy „nekem nincs saját magam létrehozta közösségem”, hiszen nem is egy van és nyakig benne vagy. Talán nem te teremtetted, hanem lehetővé vált – egész életviteled kapcsán -, hogy rajtad és a melletted, körülötted lévőkön át megjelenjen.

Igen, így ez már egészen más. Nem csupán egy gondolat, hanem egy olyan ideán alapuló életgyakorlat, ami él, fejlődik és talán tovább is megy. Nem a név, nem egy szervezet, hanem az élő működés: gyere, nézd meg hogyan élünk! Ha tetszik, próbáld ki te is!

Aztán még almát ettünk, a tanyáról valót, megittuk a maradék kávéját és elbúcsúztunk.

A Flórián tér felé menet még eszembe jutott az a gyerekkori élményem, amit talán meg kellett volna Ferivel osztanom. Egyszer az iskolával káposztát szedni mentünk Lakihegyre. A földek még a reggeli párában úsztak, és amikor a káposztaföldhöz értünk hirtelen megszólalt a Kossuth rádió jól ismert szignálja. Az egész káposztaföld közvetítette az adást. Döbbenet álltunk, de a gazda csak nevetett. Itt ez mindig így van, ha párás a levegő és rendszeresen gondozzuk a káposztát. Adás pedig mindig van – tette hozzá. Igen. Talán ez a három együtt kell az emberhez méltó élethez is. Adás mindig van: venni kell. A vételhez jól gondozott, felnőtt, harmonikusan élő, kiegyensúlyozott emberek csoportja kell. És még valami: vékony, kis, alig érzékelhető páraréteg, ami emberi szinten egy olyan anyag, ami vagy létrejön, vagy nem. Vagy kialakul egy ember körül, vagy nem. De kialakulásához mindenképpen kell mind a harmonikusan fejlődő élet, mind az adás. És akkor, talán nyugdíjasan, vagy akár előbb is a lehetőség megvalósul és az egész „káposztaföld” énekel.

A beszélgetést összeállította Faragó Ferenc és Farkas István